

**REGATUL UNGARIEI MEDIEVALE ȘI ORDINUL
CAVALERILOR – MONAHI TEUTONI: STUDIU ASUPRA
FORMELOR DE PROPRIETATE ÎN DREPTUL MEDIEVAL:
EXEMPTIUNEA**

Mihai Safta*

**THE KINGDOM OF HUNGARY AND THE TEUTONIC ORDER –
FORMS OF PROPERTY IN THE IUS COMMUNE: EXEMPTION**

Rezumat. *Studiul are ca obiectiv clarificarea pe cât posibil, a unor noțiuni terminologice prezente în discursul juriștilor medievali despre ius commune. Vom face o scurtă prezentare a cadrului istoric, contextul problemei conflictului între Andrei al II-lea și Ordinul Cavalerilor-Monahi Teutoni, soluționarea acestuia, dicotomia Christus-Fiscus și necesitatea clarificării limbajului juridic. Un alt aspect al cercetării este caracterul jurisdicției "de jure" a Țării Bârsei pe perioada 1211-1224.*

Cuvinte cheie: *Transilvania, Regatul Ungariei Medievale, Andrei al II-lea, Teutoni, Țara Bârsei, ius commune*

Abstract. *The research aims to clarify certain terminological misinterpretations in medieval legal discourse of the ius commune. After a brief exposure of the institutional and political context of the Kingdom of Hungary during the early thirteenth century, we will focus on the case of the "Burzendland" and its new masters, the Order of the Teutonic Knights, in relations with the Holy See and the Crown, regarding property rights and the exemption granted in 1224.*

Keywords: *Transylvania, Teutonic Knights, Medieval Hungary, property rights, ius commune.*

* Doctorand la Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie și Filosofie mihaisaftas.259@gmail.com

Un element foarte nou în politica externă maghiară a fost problema cumanilor, păgâni, de limbă turcă, ce trăiau din secolul al XI-lea ca nomazi în patria străbună de odinioară a maghiarilor, între Dunărea de Jos și Don. Ulterior, pământul lor ”Țara cumanilor” (Cumania), a însemnat pentru maghiari, în primul rând, teritoriul vecin, de dincolo de Carpați, unde în secolul al XIV-lea, s-au înființat principatele Țării Românești și Moldovei.

Andrei al II-lea a plănuț să-și extindă autoritatea și în această direcție, de aceea, în 1211, a colonizat hotarul sudic al Transilvaniei cu Ordinul cavalerilor teutoni întorși din Țara Sfântă. Le-a trasat misiunea de a-i converti pe cumani și le-a dat ca feudă întreg teritoriul de dincolo de Carpați. Cavalerii s-au apucat cu multă râvnă să colonizeze ținutul de graniță, în bună parte nelocuit, au construit cetăți și au populat sate. Încercărilor foarte promițătoare le-a pus capăt aspirația la independență a ordinului. După ce cavalerii au început să se considere independenți și și-au oferit țara, spre protecție, papei Honoriu al III-lea, Andrei a pornit cu armată împotriva lor, în anul 1225 și i-a scos prin forță. Zadarnic a protestat papa, încă ani de zile după eveniment. În final, ordinul a obținut în regiunea baltică, ceea ce nu-i reușise în Ungaria¹.

Pal Engel considera că pe perioada secolului al XIV-lea, societatea era împărțită după capacitatea de a deține proprietate astfel: cei ce posedă proprietate și cei ce nu posedă proprietate, *homo possessionatus* e considerat echivalentul nobilului, iar *homo impossessionatus* este omul fără nobilitate, *homo ignobilis*.² În alte cuvinte, serful ar fi *ignobilis seu rusticus*, un om ce trăia de pe proprietatea altuia, în schimbul supunerii.

Vom investiga pornind de la această interpretare dacă este vorba despre relațiile feudo-vasalice. De asemenea vom încerca să clarificăm pe cât se poate terminologia folosită, limbajul juridic medieval, ce poate fi foarte ușor eronat interpretat.

Domnia regelui maghiar Andrei al II-lea se remarcă prin introducerea de *novae institutiones*, ce transformau donația și beneficiul în forme similare cu cele utilizate în centrul *Christianitas-ului*. ”Chiar de la începutul domniei, Andrei a introdus ”noi instituții (*novae institutiones*)” care, în esență, au constat în donația unor pământuri întinse credincioșilor săi. A dona pământ ”perpetuu” , adică o stăpânire ce poate fi moștenită, fusese o modalitate de manifestare a bunăvoinței regale, începând cu Sfântul Ștefan, dar se întâmpla destul de rar și, chiar și atunci, numai din bunuri reversibile sau din averea privată a regelui.

¹ Engel, 2011, 119.

² *Ibidem, passim*.

Hotărârile regale au adus două noutăți. Pe de o parte, pământurile donate aveau o întindere uriașă și nu cuprindeau numai păduri, ceea ce ar fi fost încă acceptabil, dar și sate locuite de castrensi și de către udvornici.”Cea mai bună măsură pentru donații, afirma el, este tocmai lipsa de măsură - *optima in principe donandi mensura immensitas iudicetur*”.³

Regatul Ungariei rămâne însă în patrimoniul Sfântului Petru, tutela coroanei și proprietățile acesteia se supun voinței divine, iar după moartea ultimului rege din dinastia Arpadiană, intervenția Sfântului Scaun dovedește forța și aplicabilitatea doctrinei primatului vicarului lui Iisus (*Vicarius Christi*):

”The Pope now put forth the full pretensions of the Holy See, and openly denied the proud right of the Hungarian people to choose their own sovereign. He declared Hungary to have been obtained in fief from the Holy See by Stephen I. And asserted the right of females to occupy the throne. Consequently, the right of Maria of Naples and her descendants was paramount.”⁴

Suveranitatea, posesiunea și exempțiunea

Conceptul de suveranitate teritorială a fost epitimizat în dictonul *rex in regno suo est imperator*. Regele este considerat îndreptățit în teritoriul său precum împăratul, fiind considerat sursa dreptului. El a asimilat funcția instituțională a împăratului de *pontifex maximus*. *Ius publicum in sacris, in sacerdotibus, in magistratibus consistit* (Dig.1.1.1.3 Ulpia). *Ius in sacris* era aplicabil chestiunilor ecleziastice organizatorice, administrative și disciplinare și, de asemenea, convocarea consiliilor generale.⁵ Dar cum împăratul roman era considerat ca apogeu al suveranității, aplicarea acestei idei la nivel regional în conjunctură cu deja dezvoltatul sentiment național constituia în mod evident un pericol imens⁶

³ Engel, 2011, 118-119.

⁴ La fel cum este și cazul cu regatul de Neapole și Provence, preluate de dinastia Angevină, prin benevolența Sfântului Scaun.”The kings of Naples were hereditary lords, over the county of Provence, albeit in nominal vassalage to the Empire as representing the imperial fief of the ancient kingdom of Arles.” Baddeley, 1897, 25.

⁵ Ullmann, 1978, 102.

⁶ Acest adagiu abia citat a fost doar un simptom al gradului ridicat al crizei religioase deja pornite. Au zgduit asumțiile creștine de până atunci asupra cosmologiei Christianitas-ului, anume tema dominantă a întregului sau principiul indivizibilității, conform căruia Christianitas acapara omul în întregime. Aceasta exclude atomizarea ”Ganzheit” în categorii diferite, precum religia, morala, politica etc.

la simpla idee a unei entități universale incorporate în conceptul⁷ Sfântului Scaun.

Sfârșitul secolului al XIII-lea reprezintă apogeul fragmentării teritoriale, precum și afirmarea noilor puteri din cadrul Christianitas-ului (Regatul Angliei, Franței) în detrimentul Sfântului Imperiu Romano-German. În pofida eforturilor imperiale și pontificale de a menține doctrinele Pauline, Christianitas face acum primii pași spre Europa, spre o nouă structurare politico-instituțională și socială. Dreptul cutumiar își începe ascensiunea pe plan legislativ. ”S-a trecut așadar de la principiul personalității la cel al teritorialității legilor”⁸.

Regatul Ungariei, aflat la marginea Christianitas-ului, întâmpină însă probleme atât de natură legislativă cât și doctrinară în raport cu Sfântul Scaun. După primul conflict armat între Andrei al II-lea și cavalerii-monahi teutoni, urmat apoi de deposedarea și expulzarea lor, rămâne nepedepsit de Sfântul Scaun. Dintre toate sancțiunile aplicabile faptelor comise, regele nu suferă consecințele unei excomunicări.

Motivele Sfântului Scaun de a acționa cu severitate și promptitudine în zona Regatului Ungariei, sunt în foarte mare măsura datorate conflictelor mult mai apropiate de inima Europei, dar nu fac obiectul acestei cercetări.

Posesiunea⁹ este un termen ce desemna inițial în legea celor XII Table doar lucrurile imobile. Vocabularul dreptului roman împarte efectele legale ale posesiei în *ius civile* și *ius honorarium*.

Proprietatea este definită în dreptul roman ca un drept absolut cu prerogative nelimitate, dar de la *mancipium*¹⁰ la *proprietas*¹¹ este o

⁷Absorbția axiomelor aristotelice a fost de un pericol imediat pentru această ideologie cu tema ei concomitentă de unipolaritate, conform căreia toate acțiunile erau direcționate spre un singur telos, mântuirea. Această unipolaritate a ajuns să fie înlocuită cu bipolaritatea. Aut-aut a cedat locul unui et-et. Fundamentul acestui aspect unipolar al Christianitas-ului era renașterea realizată prin botez. Aceasta era concepută ca o ”regeneratio” sau o ”renovatio” și era efectul schimbării lui homo animalis într-o nova creatura, după terminologia Paulină. Acestei trăsături cardinale a cosmologiei Christianitas-ului îi este dată foarte puțină atenție.

⁸ Radu, 2008, 207.

⁹ O succintă expozițiune reiese din paragraful următor: ”The term originally referred only to land and even the Twelve Tables apparently did not apply them to movables. As regards the legal effects of possessio we must distinguish between *ius civile* and *ius honorarium*.” Schulz, 1951, 429.

¹⁰ ”Inițial, a fost *mancipium*, puterea șefului de familie, care se exercita asupra persoanelor și lucrurilor importante supuse autorității sale. Apoi, a venit *dominium*, care constituia un drept privativ, opozabil tuturor (în acest sens, el era absolut), dar nu era nelimitat; el comporta restricții în interes general și în ce al vecinilor; el putea coexista cu alte drepturi asupra lucrului.”, Malaurie & Aynes, 2013, 104-105.

adevărată metamorfoză. Politic, proprietatea era inițial rezervată cetățenilor romani, *quiriții*: de aici, expresia ”proprietate *quiritară*”, *plena in res potestas* (plenitudine de puteri asupra lucrului). Ceea ce pare mai ales că a caracterizat dreptul roman, a fost rigoarea cu care acesta distinsese proprietatea, drept exclusiv ce purta asupra lucrurilor corporale, de celelalte drepturi reale, care erau drepturi *incorporale*.¹²

La sfârșitul secolului al XI-lea, odată cu redescoperirea *Digestelor*¹³, începe renașterea dreptului roman, renaștere inițiată de glosatori care s-au consacrat comentariilor (*glosa*) pe textul latin: Irnerius, fondatorul Școlii din Bologna, Azon și mai ales Accursius. În universitățile ce se nășteau (Bologna, Paris, Montpellier, Orleans, Oxford, Praga, etc), predarea dreptului roman consta într-un comentariu al Codului lui Iustinian, predarea dreptului canonic în studierea Decretului¹⁴ lui Grațian (de către ”decretiști”).

Decretul lui Grațian va forma, împreună cu alte patru culegeri (Decretatele lui Grigorie al IX-a, Sextus-ul, Clementinele, Extravagantele), Corpus iuris canonici, editat în 1582 și în vigoare până în 1917, data promulgării lui Codex iuris canonici (Codul de drept canonic, el însuși înlocuit în 1983 de noul Cod de drept canonic). Decretiștii (precum Hugoccus) au făcut, asemenea glosatorilor, glosa textului lui Grațian. În secolul al XIII-lea ”decretaliștii” care le-au succedat (precum Hostiensis) și-au extins comentariile la Decretatele lui Grigorie IX (ce datează din 1234).

Renașterea dreptului roman¹⁵ într-o țară guvernată până atunci de cutume ajunge, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIII-lea la o împărțire între *ius commune* și *ius canonicum*. Dreptul roman se bucura de un imens prestigiu în țările de cutumă, iar în lipsa aplicării sale directe (ca *lex scripta*), era considerat ca *ratio scripta*, rațiunea scrisă, ținându-se

¹¹ ”...odată cu Iustinian, a apărut *proprietas*, care se opunea uzufructului (dezmembrământ al proprietății) și posesiei (situație de fapt).” *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ Două manuscrise esențiale pentru viitorul Corpus Iuris Civilis reapar în spațiul italian: Littera Pisana și Littera Fiorentina.

¹⁴ ”Decretul lui Grațian intitulat ”*Concordia discordantium canonum* ” , reprezintă o culegere metodică a 3900 de fragmente din diverse izvoare ale dreptului canonic, după ce Grațian eliminase din ele temele pur teologice precum și scrierile apocrife, apoi le criticase, interpretase, armonizase și sistematizase conținutul.”, Malaurie & Aynes, 2009, 69.

¹⁵ ”Ea lasă totuși curs liber unor influențe reciproce. În realitate, mai degrabă decât o pluritate de sisteme, exista o pluritate de izvoare (drept roman, drept canonic, drept cutumiar) invocate, eventual, de manieră simultană în fața aceluiași tribunal”. Malaurie & Aynes, 2009, 70.

cont de calitățile sale: era vorba despre un drept comun tuturor juriștilor formați în universități ("legiști") după glosatori, mai complet și mai perfecționat decât drepturile locale. El va exercita, cu acest titlu o puternică influență asupra formării dreptului cutumiar și asupra formării dreptului canonic, pe care-l suplinea, fără a-l înlocui. "Situația va începe să se regularizeze în Ungaria de-abia la sfârșitul primei jumătăți din secolul al XIV-lea, când dinastia străină Angevină a reușit să implementeze bazele sistemului instituțional occidental."¹⁶

Doctrina creștină dominantă în Evul Mediu occidental răspunde *Lui Dumnezeu, Dominus Deus*, Dumnezeu este singurul stăpân al bunurilor terestre. Proprietatea seniorului se împarte deseori în foarte multe straturi¹⁷ de la proprietăți alodiale, beneficii, donații, ereditare, înfiefate, etc. Proprietatea medievală, precum proprietatea funciară de astăzi, este o proprietate "en action et non une propriété en système, les tensions en sont permanents"¹⁸.

Proprietăți simultane, juxtapuse sau suprapuse pe imobile și legate la rețeaua de obligații conexe, duc în mod inevitabil la o stagnare economică mare. Imperativa necesitate a imobilității este profund plantată în mentalul colectiv pentru care orice noutate este percepută precum o tentativă de tulburare a ordinii prestabilite.¹⁹

¹⁶ "Pătrunderea dreptului canonic în regatul patrimonial maghiar și zonele controlate de acesta, așa cum a fost consacrat de evoluțiile reformiste din secolul al XII-lea și începutul secolului al XIII-lea putem afirma că s-a făcut imediat în succesiunea elaborărilor canonice enumerate. Până la jumătatea secolului al XII-lea în Ungaria erau utilizate colecțiile de drept canonic din perioada carolingiană *Collectio Dionysio-Hadriana* și marele compendiu de false decretale *Collectio Pseudo-Isidoriana*. Este posibil că legislația gregoriană, în sensul celei elaborate și aplicate în ambianța pontificatului lui Grigore al IV-lea a întâmpinat reticente în regatul maghiar. Totuși, decretul lui Grațian a fost difuzat în Ungaria. Legislația canonică a Conciliului Lateran IV este și ea prezentă pe teritoriul maghiar. Cea mai mare colecție a epocii, *Liber extra*, ce aparține, cum am văzut, epocii lui Grigore al IX-lea este și ea utilizată în Ungaria. Ca expresie fără echivoc a progresului hierocratic în Ungaria în timpul lui Grigore al IX-lea, din colecția de decretale *Liber extra* se păstrează optsprezece exemplare, "un numero superiore al numero degli esemplari o dei frammenti conservati in Ungheria di qualsiasi altra opera di diritto canonico medievale." Turcuș, 2001, 38-40.

¹⁷ A se vedea reprezentarea posesiunilor imobile în schema unui *Arbor Feudorum*.

¹⁸ Rials & Alland, 2003, 1254.

¹⁹ "Les propriétés simultanées, juxtaposées ou superposées sur l'immeuble, et ligotées par le réseau des obligations associées, ont pour conséquence inévitable un immense immobilisme économique. Le droit de l'un, enserme dans le lacs des droits des autres, ne peut souffrir aucun changement dans son exercice. Que soit modifié le contenu d'une seule maîtrise, c'est tout l'ensemble qui risque d'être déstabilisé. La solidarité enchaînée. L'impérieuse nécessité de l'immobilité est profondément ancrée dans la conscience

Exempțiunea teritoriului donat inițial de regele Andrei al II-lea teutonilor, survine în 1224 la rugămintele ordinului de a fi sustrași de sub autoritatea coroanei maghiare, fiind translați sub protecția apostolică. Teritoriul cedat a trecut în 1224 sub apărarea și protecția Scaunului apostolic, iar Honorius subliniază faptul că serviciul oferit de teutoni în Burzenland, nu este un serviciu pierdut în slujba Țării Sfinte. Burzenland se detașează de Transilvania și este aproape de a constitui o nouă dieceză și o seniorie ecleziastică în același timp. Adevărata putere este dată pe mâinile *domus Theutonicorum*, pe care papa Honorius al III-lea îi numește *domini terrae*.²⁰

”La începutul secolului al XIII-lea, situația cavalerilor, stabiliți acum la Acra, era precară, de aceea invitația regelui Ungariei, Andrei al II-lea (1205-1235), ca ei să se așeze în Transilvania a fost bine venită. Instalarea noilor coloniști trebuia să asigure, în intenția regalității, apărarea sud-estului țării împotriva cumanilor care dominau încă regiunile românești de la sud și est de Carpați, precum și atragerea la credința romană a ”păgânilor și schismaticilor”, adică a cumanilor și a populației românești ortodoxe din zonele de așezare și din cele învecinate.”²¹

Teutonii, cavaleri-monahi²², răspund apelului coroanei maghiare și acceptă oferta de a prelua și fortifica un pământ nelocuit²³, părăsit. Misiunea ordinului²⁴ era de a proteja regatul și de a converti cumanii.

collective pour laquelle toute nouveauté est ressentie comme une atteinte à l'ordre établi.” *Ibidem*.

²⁰ Gouguenheim, 2013, 49.

²¹ Pop, 2003, 207.

²² ”The clerics in the feudal age have had their dignities augmented and created a special unity of clerics and clerks. One of the most relevant creations of the XII century was the monastic orders of the Templars and the Hospital of St. John. This hybrid represents the very epitome of the medieval man, being a combination of both secular and spiritual power. Its main goal was to protect the pilgrims on their way to the Holy Land, and fighting off the pagans and infidels. In the beginning of the XI century the brothers of the Hospital intensify their effort in fulfilling their main objective but in the XII century have a remarkable growth, from monasteries that receive and shelter pilgrims, and those buildings that receive the ill and sickling (that were known in the age as houses of God), to a centralization and an even stronger foothold in the Holy Land. In the XIV century it became the foremost order.” Bras, 1965, 99-100.

²³ ”Que ceux-ci, les teutoniques, soient installés aux confins de notre royaume, telle une nouvelle plantation, et, supportant les assauts incessants des païens, qu'ils ne craignent pas de s'opposer jour après jour à la mort, comme un rempart solide au service du royaume.” Gouguenheim, 2013, 43.

²⁴ ”L'Ordre avait pour mission de protéger le royaume, voire d'étendre le Domain royal en obtenant la conversion des Coumans. Il a donc dû mener une guerre d'évangélisation et ne pas se cantonner à la défense des frontières. Les Teutoniques durent aussi exploiter

”Ei trebuiau să fie un front al cruciadei în spațiul carpato-dunărean...”²⁵. Deși termenul de ”terra deserta” poate să fie înțeles ca și un teritoriu părăsit, nelocuit, pustit, nu este cazul, deoarece aici, în ”Burzenland”, erau prezente populații maghiarofone (secuii) și ortodoxe (valahii). Sensul de -țară deșertă- era folosit în epocă pentru teritoriile marginale ale coroanei, zone periferice de importanță strategică deosebită.²⁶

”Activitatea misionară și prozelită (pentru că se referă și la creștinii răsăriteni) a bisericii romane dobândise noi dimensiuni în sud-estul Europei, după Cruciada a IV-a (1204), când armatele apusene cuceriseră Constantinopolul. Aceste premise favorabile ar fi trebuit, în intenția Regatului Ungar, să ducă și la extinderea stăpânirii maghiare asupra regiunilor extracarpatiche. Pe de altă parte, din perspectivă mai largă, imperiul Româno-Bulgar al Asăneștilor trebuia prins între două forțe catolice, din care una era Imperiul Latin de Răsărit (fondat vremelnic la Constantinopol), iar cealaltă urma să fie pomenitul ordin al teutonilor.”²⁷

Ordinul²⁸ primește următoarele beneficii: dreptul de a numi și alege proprii judecători, privilegiul imunității -fapt ce îi sustrage de sub orice autoritate a oficialilor regalității- care în 1212 sunt sporite prin permiterea circulării în Burzenland a unei monede diferite de cea a coroanei maghiare, o monedă proprie teutonilor.

Astfel se formează primele organizații teutonice instituționale, iar din 1213 apar primii coloni și cu ei primele construcții de fortificații. Primele posibile îndoieli ale monarhului maghiar apar, se pare, cu interdicția sa de a permite teutonilor ridicarea fortificațiilor de piatră, el autorizase doar pe cele de lemn. O fortăreață de piatră însă, a fost ridicată la Kreuzbourg²⁹.

les terres conquises, en y faisant venir des colons.il aura fallu, pour accomplir cette tâche, que l'Ordre soit en mesure de dépêcher un nombre suffisant de combattants. En 1211 il n'est pas sûr qu'il en ait eu les moyens. Mais l'offre était séduisante.” *Ibidem*, 44.

²⁵ *Ibidem*, 44.

²⁶ A se vedea asemănarea cu calitatea voievodatului Transilvaniei de apanaj.

²⁷ Pop, 2003, 208.

²⁸ Considerăm relevantă descrierea lui Philippe le Bras: “A la vérité, on ne parlera d'ordre que vers la fin du XIII siècle, préférant la dénomination plus concrète de frères, de chevaliers, de maitres, ou vèle de malice. La réalité pourtant s'impose : il s'agit bien d'ordres, places plus ou moins théoriquement sous la Règle de Saint Benoit, ou bien sous la Règle de Saint Augustin, et empruntant leur organisation aux ordres, monastiques ou canoniaux, non sans la marquer de caractères originaux.” Bras, 1965, 101.

²⁹ Localitate ce nu a fost încă identificată.

Dreptul de a bate monedă a împiedicat și limitat expansiunea și suveranitatea ordinului. În 1222, în urma unei altercații cu coroana maghiară, teutonii primesc o extensie a spațiului donat inițial, expansiune permisă până la *terminos prodnicorum*³⁰. Dacă donația de la 1211 se oprea la râul Borza³¹, cea de la 1222 merge până la munții din est. Frontiera este mutată considerabil, iar teutonii au obligația de a face din corpul ordinului un adevărat zid și de a apăra cu prețul vieții aceste teritorii. Tot acum primesc dreptul de a ridica fortărețe din piatră.

”Par conséquent, cette terre, en vertu des indulgences concédées par le Siege apostolique, n’a pas d’autre évêque ni prélat que le pontife romain”³². Aflat acum în posesia unui vast domeniu, ordinul începe demersurile consolidării. Lăudați de Andrei al II-lea și Papa Grigorie al IX-lea³³, ordinul obține exemptiunea fiscală și protecția împotriva devaluării monetare. ”Fiecare rege maghiar, incluzându-l și pe Andrei al II-lea, a donat pământuri care, după concepțiile apusene nu erau feude ci alodii. Donația nu se făcea condiționat și în vederea împlinirii în viitor a serviciului feudal, ci absolut fără condiții, ”în veșnică folosință”-perpetuo jure-, adică cu drept de moștenire –*haereditas*-, cu caracter alodial și pentru un serviciu -servitia- deja îndeplinit. De aceea, hrisoavele de donații nu conțineau niciodată obligativitățile feudale. În schimb descriau detaliat unde, când și ce fel de ”merite” -merita- a avut titularul donației în serviciul domnitorului.”³⁴

Exemptiunea³⁵ a fost sursa altercațiilor, pe de o parte cu episcopul Transilvaniei³⁶, sub tutela căruia intra Burzenland, iar de cealaltă parte, a fost coroana maghiară. Prin privilegiul exemptiunii, ordinul teuton iese de sub tutela episcopului de Transilvania, Guillaume de Weissenbourg

³⁰ Zona se presupune a fi undeva la sudul Moldovei, poate chiar Dobrogea, în cordonul Dunării.

³¹ Râul Bârsa este un râu din Transilvania care se varsă în râul Olt în apropiere de Feldioara.

³² Gouguenheim, 2013, 46.

³³ ”Comme ledit maitre et les frères avaient construit une forteresse extrêmement puissante, les Coumans terrifiés et souffrants d’avoir perdu la possibilité d’entrer et de sortir dans cette terre, rassemblèrent une immense armée de guerriers et agressèrent violemment les frères qui demeuraient là. Mais, avec l’aide du seigneur, ils furent défaits et confus et respectueux, se retirent. Bien plus, certains d’entre eux se rendirent aux frères et coururent vers la grâce du baptême avec leurs épouses et leurs enfants ” *Ibidem*.

³⁴ Engel, 2011, 120-122.

³⁵ Papa Honoriu al II-lea acordă privilegiul exemptiunii la data de 1 octombrie 1218, oferindu-le astfel mijloacele legale de a se sustrage autorității episcopale și regale.

³⁶ Care după modelul celor din Occident, dispuneau de puteri senioriale și politice ce primeau față de responsabilitățile clericale.

(1206-1221).³⁷ Conflictul continuă pe durata anilor următori, 1223-1224, iar la 12 ianuarie 1223, Honorius al III-lea stipulează faptul că acest teritoriu (Burzenland) nu are alt episcop decât pe pontiful roman. Țara Bârsei glisează, la 30 aprilie 1224, sub jurisdicția "et la propriété" Sfântului Petru.³⁸

Teritoriile cedate inițial ordinului, trec sub patronajul Sfântului Scaun, Burzenland se desprinde de Transilvania și se formează o nouă dieceză în frunte cu un senior eclesiastic sub autoritatea unui ordin militar. Adevărata putere este deținută de teutoni, pe care papa îi considera "stăpânitorii pământului", "domini terrae". Un mic pas rămâne să fie făcut spre independența politică, fapt prevăzut cu siguranță de Hermann von Salza.³⁹

Teutonii sunt soldații lui Hristos, *milites Christi*, dar Hermann von Salza a înțeles după eșecul din Transilvania, după expulzarea ordinului ca și consecință a primului război între ordin și un rege creștin, faptul că trebuie să devină *dominus terrae* pentru a-și consolida poziția și a pune bazele unei adevărate puteri. Astfel în 1226, când primii mesageri ai ordinului ajung în zona Prusiei, lecția dobândită în urmă expediției din 1211-1224 este bine învățată.

Bibliografie

Baddeley, S. C. *Robert the Wise and his Heirs 1278-1352*. London: William Heinemann, 1897.

Bras, G. L. *Histoire du Droit et des Institutions de l'Eglise en Occident* (Vol. VII). Paris: Sirey, 1965.

Engel, P. *The realm of St. Stephan, A History of Medieval Hungary 895-1526*. New York: I.B. Tauris, 2001.

³⁷ "Un premier pas avait été franchi en 1213, lorsqu'aux termes d'un accord conclu entre l'Ordre et le prélat, les Teutoniques, tout en demeurant soumis à la juridiction épiscopale, en particulier en matière criminelle, obtinrent le droit de percevoir la dime et de choisir les cures du Burzenland. L'ordre assurait donc lui-même l'encadrement de ses paroissiens et étendait ainsi son emprise sur eux. Les rentrées d'argent liées à la perception de la dime lui garantissaient des rentrées financières, utilement affectées à la construction des forteresses." Gouguenheim, 2013, 47.

³⁸ *Ibidem*, 48.

³⁹ *Ibidem*, 49.

Engel, P. *Regatul Sfântului Ștefan. Istoria Ungariei Medievale 895-1526* (A doua ediție ed.). (A. A. Drăgan, Ed., & A. Moga, Trans.) Cluj-Napoca: Editura Mega, 2011.

Gouguenheim, S. *Les Chevaliers teutoniques*. Paris: Tallandier, 2013.

Malaurie, P., & Aynes, L. *Drept Civil. Introducerea Generală* (Traduce a ediției a 3-a din limba franceză ed.). (D. Dănișor, Trans.) București: Wolters Kluwer Romania, 2009.

Malaurie, P., & Aynes, L. *Drept Civil. Bunurile* (Traduce a ediției a 4-a din limba franceză ed.). (D. Dănișor, Trans.) București: Wolters Kluwer Romania, 2013.

Pop, I.-A. *Românii și maghiarii în secolele IX-XIV, Geneza statului medieval în Transilvania*. Cluj-Napoca: Editura Tribuna, 2003.

Radu, M.-D. *Dreptul Roman al Obligațiilor*. Cluj-Napoca: Argonaut, 2008.

Rials, D., & Alland, S. *Dictionnaire de la culture juridique*. Paris: Quadrige, 2003.

Schulz, F. *Classical Roman Law*. Oxford: Clarendon Press, 1951.

Turcuș, Ș. *Sfântul Scaun și Români în secolul al XIII-lea*. București: Editura Enciclopedica, 2001.

Ullmann, W. *Scholarship and politics in the Middle Ages*. London: Variorum Reprints, 1978.